

## Motion till riksdagen 2005/06:N314

av **Gunilla Wahlén m.fl. (v)**

# En nationell plan för lokalisering av statliga verk och myndigheter

## Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nationell plan för lokalisering av statliga verk och myndigheter.

## Bakgrund

De regionala arbetsmarknaderna i Sverige ser mycket olika ut både vad gäller antal arbeten och i vilka sektorer dessa arbeten finns. Omstruktureringen av arbetsmarknaden tenderar att koncentreras till vissa starka tillväxtregioner. Utvecklingen är mycket svår att styra. Någon patentlösning på problemen finns inte.

I och med försvarsbeslutet 2004/05:5 har staten tagit en aktiv roll för omlokalisering av statliga arbetstillfällen till arbetsmarknadsregionerna Östersund, Arvidsjaur, Karlstad/Kristinehamn och Gotland, som drabbas särskilt hårt av neddragning och omlokalisering av Sveriges försvar. För att hela Sverige skall leva krävs solidaritet och samverkan. När arbetsmarknadsregioner får bakslag i form av stora statliga neddragningar är det naturligt att de får hjälp av andra delar av landet för att klara påfrestningarna på regionen. Denna satsning, att flytta ca 2 500 statliga arbetstillfällen till de berörda orterna, har Vänsterpartiet haft en aktiv roll i. Det är företrädesvis arbetstillfällen från tillväxtregioner som skall flytta. Omlokaliseringen skall vara genomförd senast 2008. Vidare finns det beslut att även de statliga bolagen, inom ramen för sina mål och verksamhetsinriktningar, skall bidra med arbetstillfällen i berörda regioner. Enligt tidigare erfarenheter från t.ex. 1960- och 1970-talen genomfördes med framgång omlokalisering av statens verksamheter. Dessa lokaliseringar har haft mycket stor betydelse för de orter som kommit ifråga.

Den medvetna ökning av statliga verksamheter utanför storstadsområdena som tidigare förekom i den dagliga verksamheten, har tyvärr bytts i sin mot-

### Fel! Okänt namn på

sats. Den utlokalisering som nu sker till fyra arbetsmarknadsregioner är en engångsutflyttning av statlig verksamhet. Trots uttalande från både regering och riksdag om att den statliga verksamhetens olika enheter skulle ta hänsyn till varandra vid nedläggningar och nybildande av statlig verksamhet, har mycket lite skett på det området. I tabellen nedan ser man totalt antal anställda på statliga verk (inte affärsverk) och myndigheter per län 2004 (exklusive övrig statlig lönereglerad verksamhet).

Stockholms län	64 594
Uppsala län	14 563
Södermanlands län	4 864
Östergötlands län	11 047
Jönköpings län	5 238
Kronobergs län	2 896
Kalmar län	1 518
Gotlands län	1 540
Blekinge län	4 562
Skåne län	22 951
Hallands län	3 631
Västra Götalands län	25 916
Värmlands län	6 478
Örebro län	6 235
Västmanlands län	3 525
Dalarnas län	4 940
Gävleborgs län	5 275
Västernorrlands län	6 448
Jämtlands län	3 518
Västerbottens län	8 437
Norrbottnens län	5 867

Källa: SCB:s arbetsmarknadsstatistik och Statskontoret 2004.

Skall hela Sverige överleva måste en radikal förändring ske. Såväl nya som gamla verksamheter kan med fördel bedrivas utanför storstadsregionerna. I första hand bör nya myndigheter och verk placeras utanför Stockholmsregionen. Dessutom bör man noga pröva vilka verksamheter som kan omlokaliseras från tillväxtområden på längre sikt.

## Den statliga arbetsmarknaden

De statliga företagen och myndigheterna är fler än 300 till antalet. För att visa deras vikt för regional rättvisa har vi valt ut de statliga bolagen som exempel.

Den statliga bolagssfären består av 57 företag. Staten äger 43 bolag helt och därutöver 14 bolag tillsammans med andra. Statens ägarroll är mycket komplex, då staten äger bolag aktiva i verksamheter med stor spännvidd, från

gruvindustri till opera, från fastigheter till spel. Regeringen har beslutat att det övergripande målet för samtliga företag skall vara att skapa värde och i förekommande fall infria angivna samhällsintressen.

Av de statliga företagen har drygt 60 % sitt säte i Stockholmsområdet. När det gäller myndigheterna har enligt Glesbygdsverket närmare 75 % av de statliga myndigheter som bildats eller ombildats under en tioårsperiod fram till 2003 placerats i Stockholms län. Även om varje enskild verksamhet tycker sig ha övervägande skäl för en Stockholmsplacering kan ändå helheten bli fel. Vi underutnyttjar resurser som finns i andra delar av landet, och vi riskerar att ”överanstränga” Stockholmsregionen.

Det statliga företagandet är väl spritt över landet. En del företag har verksamhet i alla Sveriges kommuner, t.ex. Posten AB, Apoteket och Systembolaget. De statliga företagens anställda fördelade på län skiljer sig från fördelningen av det totala antalet sysselsatta i landet. I Norrbotten och Östergötlands län är de statliga företagen överrepresenterade.

Underrepresenterade i fråga om anställda i företag med statligt ägande är tre län i Syd- och Mellansverige, nämligen Blekinge, Gotland och Jämtlands län. Omkring 35 % av de anställda, eller fler än 65 000 personer, i företag med statligt ägande finns utanför Sveriges gränser 2004, vilket är en kraftig ökning jämfört med de senaste åren.

## Tidigare omlokaliseringar

De mest omfattande omlokaliseringarna av statliga verksamheter genomfördes redan under 1970-talet. Det handlade då om omlokaliseringar av inte mindre än ett femtiotal myndigheter från Stockholmsregionen till ett femtontal orter, främst regionala centrum. Dessa omlokaliseringar berörde ca 11 000 personer.

En utvärdering av dessa omlokaliseringar gjordes av Statskontoret 1989. Utvärderingen kom bl.a. fram till att omlokaliseringarna under den första tiden innebar påfrestningar för såväl berörda myndigheter som enskilda individer. Samtidigt påverkades mottagningsortens befolkningsunderlag och skatteunderlag positivt. På längre sikt har mottagningsortens arbetsmarknad breddats. Den nya personalen har medverkat till en vitalisering av de flesta myndigheterna och personalens arbetsmiljö har förbättrats avsevärt. Myndigheterna har också fått markant lägre lokalhyror.

Riksdagen lade år 1990 fast vissa principer för lokalisering av statlig verksamhet på förslag av arbetsmarknadsutskottet (bet. 1989/90:AU13). Där uttalades bl.a. att omlokalisering, men kanske framför allt decentralisering, är viktiga inslag i strävandena att åstadkomma en balanserad regional utveckling. En sådan åtgärd kan också vara ett led i den förnyelseprocess som pågår inom den offentliga sektorn, menade arbetsmarknadsutskottet.

Därför bör en fortlöpande prövning av förutsättningarna för en decentralisering av verksamheter ske. Överväganden om omlokalisering av central statlig verksamhet bör i första hand ske till de s.k. stödjepunkterna, dvs. läns-

## Fel! Okänt namn på

centrum eller vissa andra orter i eller i anslutning till stödområdet. En utgångspunkt enligt arbetsmarknadsutskottet är att myndigheterna även efter en omlokalisering eller decentralisering skall kunna fullgöra sina arbetsuppgifter effektivt. Det gäller att förutom de regionalpolitiska aspekterna beakta förutsättningarna att behålla eller rekrytera kvalificerad personal, behovet av kontakter med andra myndigheter, medflyttandes möjligheter till arbete m.m.

Arbetsmarknadsutskottet uttalade i betänkandet (1989/90:AU13) att frågan om ändrad lokalisering av myndigheter i allmänhet torde få anses gälla sådana grundläggande och långsiktiga förändringar i förvaltningsstrukturen som enligt regeringens proposition (prop. 1986/87:99) om ledning av den statliga förvaltningen bör beslutas av riksdagen.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU2 från hösten 1996 preciserades principerna något. Arbetsmarknadsutskottet uttalade bl.a. att alternativ lokalisering kan vara orter eller regioner där statlig verksamhet läggs ned eller som i övrigt är mindre väl försörjda med sådan verksamhet. I vart fall bör en annan lokaliseringsort än Stockholm övervägas. En utgångspunkt skall dock vara att myndigheterna även efter en sådan lokalisering skall kunna utföra sina arbetsuppgifter effektivt.

Även regeringen har uttalat sig om vikten av att omlokalisera statliga myndigheter. I ett brevsvår till Norrlandsförbundet våren 2002 (dnr 2002/2070/ RUT) säger man:

Fler statliga jobb skall hamna utanför Stockholm och de andra storstadsregionerna. Utvärderingar av utlokaliseringar av statliga verk visar att de kan vara ett verktyg både för att främja en myndighets långsiktiga utveckling och för den regionala utvecklingen i Sverige.

Vidare framhålls i svaret att det inför varje beslut när nya myndigheter skall lokaliseras eller befintliga myndigheter omlokaliseras, sker noggranna överväganden om möjligheterna att i första hand placera dem på orter eller i regioner där statlig verksamhet läggs ned eller som i övrigt är mindre väl försörjda med statliga jobb. Konsekvensen blir att det tas extra mycket hänsyn till regionala utvecklingsaspekter när en utredning föreslår att det skall bildas en ny statlig myndighet eller att en befintlig sådan skall organiseras om. Vid lokalisering av nya myndigheter och verksamheter skall det finnas bärande skäl för att Storstockholm skall föreslås som lokaliseringsort. Huvudregeln är att varken Stockholm eller andra storstäder skall väljas för nya verksamheter, förklaras det i brevet.

## En plan behövs för om- och nylokalisering

Omlokalisering av statlig verksamhet kan således vara ett verktyg både för att främja en myndighets utveckling och för den regionala utvecklingen i Sverige. Tidigare har statlig verksamhet av tradition och logistiska skäl placerats i huvudstaden, när regional närvaro inte varit nödvändig. Den alltmer avancerade informationstekniken gör nu också myndigheter mer lättörliga.

## Fel! Okänt namn på

Riksdagen har också uttalat att omlokalisering av statlig verksamhet är ett viktigt inslag i strävandena att åstadkomma en balanserad regional utveckling inom landet. Bland annat som ett led i strävan att effektivt utnyttja det moderna samhällskapitalet i hela landet anser Vänsterpartiet att statliga myndigheter bör kunna etableras på många orter.

Vänsterpartiet vill understryka att varje beslut om omlokalisering av befintlig verksamhet eller lokalisering av nya myndigheter bör föregås av noggranna överväganden. Lokalisering kan vara orter eller regioner där statlig verksamhet läggs ned eller som i övrigt är mindre väl försörjda. I vart fall bör en annan lokaliseringsort än Stockholm övervägas. En utgångspunkt skall dock vara att myndigheterna även efter en sådan lokalisering skall kunna utföra sina arbetsuppgifter effektivt. De möjligheter som står till buds att åstadkomma en bättre regional balans måste så långt som möjligt tas till vara. Besluten måste föregås av kartläggningar, analyser och bedömningar av konsekvenserna för de regioner som tappar arbetstillfällen liksom för dem som skulle dra nytta av omlokaliseringen. Samtidigt måste stor hänsyn tas till de anställda och deras familjer i samband med en omlokalisering. Därför bör en plan för omlokalisering kombineras med såväl medflyttarstöd som stöd för nya arbetsuppgifter inom eller utanför den statliga sektorn för dem som väljer att inte flytta med. Omlokaliseringsplanen bör vara långsiktig på fem alternativt tio års sikt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 3 oktober 2005

*Gunilla Wahlén (v)*

*Lennart Beijer (v)*

*Marie Engström (v)*

*Per Rosengren (v)*

*Lars Bäckström (v)*

*Siv Holma (v)*